

En dag i Norge

av Anne Moestue, konservator

Høsten 2004 kom NEG (Norsk etnologisk gransking) flyttende til Norsk Folkemuseum. Vår bagasje bestod av et innholdsrikt arkiv med skriftlig materiale. I løpet av de drøye 60 årene NEG har eksistert har trofaste medarbeidere skrevet ned sine minner, sin kunnskap og sine tanker, som svar på spørrelister om en rekke emner. I de siste årene har vi presentert en smakebit fra dette materialet i hvert nummer av Museumsbulletinen.

Men NEG hadde mer enn spørrelistesvar i bagasjen. I år er det 13 år siden 17 000 nordmenn skrev brev til NEG og fortalte oss hva de gjorde, spiste, leste, hadde på seg, tenkte på, engasjerte seg i, lo og gråt over, – onsdag 26. april 1995.

Dagen som ikke gikk i glemmeboken

NEG og NRK sendte våren 1995 ut en oppfordring til det norske folk om å skrive dagbok onsdag 26. april. Vi ønsket oss mange dagbøker, som skulle oppbevares i NEGs arkiv, som fremtidige kilder til vår tids historie. Et slikt prosjekt hadde tidligere vært gjennomført av svenske og danske arkiver. I Sverige kom det inn 8000 dagbøker – i Danmark 60 000! Det påfølgende arbeidet med rydding, gjennomlesing og aksjesjonsføring gjorde at vi vel var fornøyde med å slå svenskene, men også med at vi ikke nådde opp til danskene! 17 tusen brev i alle størrelser og tykkelser – det er faktisk utrolig mange brev.

Dagbøkene ble nummerert fortløpende, nærmest ettersom de kom inn. I forbindelse med gjennomlesningen ble det fylt ut et registreringsskjema for hver dagbok, med navn, alder, yrke, samt enkle stikkord til tekstens innhold. På mange av dem noterte vi også en overfladisk vurdering av innholdet i forhold til hvor egnet dagboken var til publisering. Og vi kan vel si med en gang: Å velge ut til bok og radio var noe av det vanskeligste vi måtte gjøre. Hver eneste dagbok forteller nemlig noe viktig, noe som angår oss. Etter et år kom boken *Dagbok fra en dag i Norge*, redigert av Bi Five Magnus. I NRK P2 ble det sendt et flere timer langt program der NEG deltok, og der flere av dagbokskriverne også ble intervjuet.

Deretter ble materialet satt i kassetter i magasin, hvor det siden har sovnet en søt tornerosesøvn. Men i redsel for at hekken skulle vokse kjempehøy bestemte vi oss i 2005 for å starte den lange prosessen som skal føre frem til at materialet blir tilgjengelig. I løpet av 2006-2007 er hele materialet gjennomlest og ryddet. Nå står vi foran en enkel dataregistrering, hovedsakelig geografisk. Men ennå er det langt igjen til dette er i havn. Inntil da må eventuelle interesserte lete og lese i originalene – slik de lærde måtte gjøre i gamle dager, før data fantes!

Dagbøkene fra hverdagsnorge våren 1995 forteller både om tidstypiske kulturelle fellestrekk, og om at hvert

enkelt menneske er noe helt for seg selv. Vi som har lest mange tusen fortellinger fra denne ene dagen har virkelig erfart at talemåten ”kulturens mange stemmer” innebærer noe riktig – og viktig. 26. april 1995 vil for ettertiden være et stoppested – et snitt gjennom Norges kulturhistorie, hvor vi har kunnskap om faktiske forhold og innsikt i tanker og følelser. 17 tusen enkeltkjebner brettes ut for oss som en stor vifte fra et lite punkt i tidslinjen.

Hvem skrev?

I dagene omkring 26. april 1995 var det et spørsmål som stadig ble stilt oss: Hvem er den typiske dagbokskriver? Til det er å svare at ingen er ”typiske”. Alle er seg selv. Vi møter ikke noen gjennomsnittsmennesker i dette materialet. Dem må vi til statistikken for å finne. Det viktige i dagbokmaterialet er hver enkelts virkelighet, allsidigheten, mangfoldet. 17 tusen fortellinger om ”... hvordan det var å være meg.”

Alle alderstrinn er representert: fra ungen var en glad hemmelighet mellom foreldrene – og opp til den eldste dagbokskriveren som snart er 98 år. Hun skriver: ”I dag om en måned blir jeg 98 år. Nå fyller en glad følelse meg. Hodet mitt er jo ikke gammelt, bare ryggen er stiv!”

”I dag da jeg våknet den 26. april 1995 var jeg glad for i dag så skulle vi skrive dette”, skriver en 10 år gammel jente. Hun er en av tusener av skolebarn og -ungdommer som fikk dagbokskrivning som lekse eller skoleoppgave denne dagen. Yrkesaktive, uføretrygdete, pensjonister og arbeidsløse har skrevet. Kvinner og menn, friske og syke, glade og triste mennesker har delt sin dag med oss – og med fremtiden. Vi fikk brev fra nordmenn i utlandet og utlendinger i Norge. Enkelte fremmedspråklige, asylsøkere og innvandrere sendte også inn sine bidrag.

– og hvem skrev de til?

Dagbøkene fra dette prosjektet er ikke strengt tatt dagbøker i den forstand vi vanligvis tenker oss. De er fra én en-

Onsdag 26. april 1995 satte «halve Norge» seg ned for å skrive dagbok. De skrev om bekymring og glede, hjem og familie, skole og arbeid,

venneskjelder og hobbyer. Men to ting vevnes ytterst sjelden; sex og alkohol. Onsdag er kanskje ikke dagen

Pril
 i de nordlige deler av verden, mens i vår overensstemmelse, er det for nordmenn som stammer fra etnologisk språk, i bekymring for barneansvar, vår utstrømning over havet - 18 som regelvordet samme dagen for oss, det var i Sverige i slutten av 1940-årene i Lützenburg anstalten, så deprimerte - BT i flere uker for fra dem igjen så i som jeg opplevde et år på skole, i -) som på 4 til barnet - og trofaste for det gamle og ligg kvinnen fra Os.

alt
 som 1995 og hendes for dem er det samme over sine, trygde

har til å bli oppgjør gjennom utdanning til å gå inn i, som de beste fra oss.

”Det er mulig at alle mine ønsker og planer ikke lar seg realisere, men i et glimt har en bit av mitt liv gått over til å bli en liten del av Norges- og verdenshistorien ... og det var jo slik det var ment, eller hva?”

(Fra en ung kvinnes dagbok)

16 000 skrev dagbok

Mange har grepet poenget med initiativet som gikk ut fra Norsk - historisk genvalg (HEG) i år, 18 alle som har i landet. Dette dagbok for 26. april 1995. Kampen, som er den største HEG initiativ har vært i

Kjære dagbok!
 Onsdag 26/4-1995.
 I dag forger vi oss, men vi rakk skolen. Jeg synes det var en fin dag på skolen. Marianne var med hjem, vi gjorde leker, og så spiste vi litt. Vi skiftet på Tarja, og vi lekte en stund. Kl. 17 dro vi på babyvømming med Taring. Der lekte vi og hadde det gøy. Vi dro hjem og leste i HÅM katalogen. Så spiste vi middag. Så skrev jeg dette. Vlig hilser Kine

kelt dag, og ikke en fortløpende dokumentasjon fra et liv, slik dagbøker ellers er. Dessuten er de rettet mot en definert adressat – nærmest som et brev – nemlig mot ”fremtiden og folkeminnevitenenskapen”, slik en kvinne avslutter sitt brev. Det som er spennende med dagbokmateriale når man vil forstå fortiden, er at dagbøker – også disse fra en enkelt dag – griper dagen, fanger hendelser og tanker *der og da*, tildels ”ufordøyd”, direkte og nært. De skiller seg fra for eksempel memoarlitteratur, hvor skriveren filtrerer minnene gjennom et slør av tid, andre dager, flere erfaringer. I tilbakeskuende minneopptegnelser velger vi ut, skyggelegger, belyser og forgyller, slik at de enkelte minnene får en naturlig plass i det vi opplever som vår livsvei her på jorden. Dagbøker og minneopptegnelser utfyller hverandre, og bidrar på hver sin måte til kunnskap om fortiden.

”Det er mulig at alle mine ønsker og planer ikke lar seg realisere, men i et glimt har en bit av *mitt* liv gått over til å bli en liten del av Norges og verdens historie... og det var jo slik det var ment, eller?” Slik avslutter en ung kvinne sin dagbok. En 12 år gammel gutt sier det sånn: ”Mutteren satt og så på dagsrevyen. Jeg gikk bort jeg også. Så sa de på TV at du burde skrive dagbok den 26. april, altså i dag. Jeg fikk sjokk, men gjorde det altså allikevel. OG DETTE HAR TATT MEG TO TIMER! Men nå er jeg ferdig og har skrevet noe på 10 ark. De folka som får dette, ber jeg om å ta vare på dette. Dette er et minne fra meg, selv om jeg har hele livet foran meg.”

Fortellinger om sorg og glede

Naturlig nok har de fleste dagbøkene en fortellerstruktur som utgjøres av dagens løpende gjøremål. Men veldig mange starter med å fortelle om seg selv og sin livssituasjon, slik de ble oppfordret til både gjennom brosjyren vi distribuerte, og gjennom radioinnslagene dagene i forveien. Det er faktisk mange som lar dagens *tanker* få størst plass: tanker om fortiden, planer og drømmer om fremtiden. Mange lar følelser få stor plass i dagboken. Kanskje er det

nettopp følelser mange vanlige dagbøker inneholder? Vi har jo en idé om at vi ”betror oss” til vår dagbok, om ting vi ikke alltid ønsker å snakke med andre om, for eksempel om gryende kjærlighet: ”Akkurat nå – ør i hovudet av HAN! Nå berre MÅ eg fortelle litt om han. OK?” – varsler en jente på 15 år. Er slike følelsesutbrudd en ”jenteting”? Det ser faktisk slik ut. Andre brev forteller om fortvilet forelskelse i ”feil” person: i en som tilhører en annen, i en som er av samme kjønn, i en som er reist sin vei. Gripende er fortellingen fra kvinnen som i to uker har vært ”fange i sitt eget hjem”, i påvente av at alle blåveisene hennes samboer har gitt henne skal gå over, mens hun bruker dagene til å ”... sminke bort mitt livs kjærlighet”.

Vi fikk hjerteskjærende brev fra mennesker som lever med misbrukere. En mor som pleier sin aidsyke sønn forteller om dagens sorger og gleder. Også fra mennesker som på ulike måter er ”på kjøret” fikk vi dagbøker. En 20 år gammel mann skriver: ”Våkna av meg sjæl. Det er allerede langt på dagen. Jeg kjemper meg opp av senga, tusler inn på dass, gjør mitt fornødne. Så tusler jeg inn på kjøkkenet og mekker meg noen brødblingser, og mens jeg eter ser jeg om det er noe på TV'n. Ikke lenge etterpå ligger jeg og purker på sofaen. Slik har det vært i ei ukens tid nå. Grunnen til at jeg er så slapp er at jeg har gått på speed et halvt års tid. Og akkurat nå i disse dager har jeg bestemt meg for å kule'n ned. Det er ganske tøft, men jeg har truffet ei helmax skreppe som er så vennlig å ta seg av meg mens jeg lander etter et høytflygende speed race.”

Mange av innsenderne forteller om savn og sorg over noen de har mistet, og om hvordan dette preger dagene som går. Men vi får også mange meldinger om nytt liv! Våren er tiden da det vokser og gror, ikke minst er det lamme-tid. For mange begynner 26. april i sauefjøset, og dagen ender kanskje også der: ”Så var det fjøsen att til kveldsstellet. Alt var bra. Dei nyfødde lamma låg fint i bingen til mora.” Vi gledet oss i spenning med den gravide kvinnen som nettopp denne dagen fikk vite at hun ventet tvillinger! Et år etter ble hun intervjuet og avbildet i avisen med sine to ”undere” på armen.

Mat og klær

I oppfordringen ba vi om detaljer når det gjaldt blant annet klær og mat. Med hensyn til dagens konkrete gjøremål er det mange som går uhyre detaljert til verks. Og om vi skulle være i tvil, så vet vi nå at det første vi nordmenn gjør når vi våkner en onsdag morgen i april er å tisse. Så på badet, påkledning, frokost og avis – eller av gårde til jobb og skole. Når det gjelder påkledningen er tendensen slik: Barn og ungdom forteller hvilket merke det er på klærne. Voksne kvinner beskriver plaggene de har på seg. Mannfolkene forteller at de kler på seg.

Beskrivelsene av nordmenns frokoster er et kapittel for seg. Her spises det nøyaktig det samme hver morgen. Og skal vi dømme etter frokosten, er vi langt på vei et svært

helsebevisst folkeslag. Det går en elv av tran og et skred av vitaminpiller ned gjennom norske struper hver morgen! Voksne folk er nøye med å få i seg fiberkost og ”ordentlig” middag – det går mye i fisk og råkost denne onsdagen. Barn og unge vil ha brød med nugatti eller annet søtt – og pizza er en middagsfavoritt. Og utrolig mange kvinner skriver om hvordan de kniper inn på kaloriene!

Hva skjer?

I invitasjonen oppfordret vi folk til også å skrive om det som opptok dem i nyhetsbildet. Hva stod i avisen? Biskop Rosemarie Køhn var i mediabildet, hun viste motstand mot kirkens offisielle syn i homofilisaken. Dette engasjerte mange. ”Eg sender Rosemarie ein varm tanke og ei lita bøn om å halde ut – før eg glir inn i svevnen”.

Det var vel ikke annet å vente enn at det ble mye fotballprat også denne dagen: Norge vant 5-0 over Luxembourg. Dessuten falt det 20 cm nysnø på Østlandet. Det dekket over krokus og påskeliljer, og var til stor bekymring for de mange som hadde brukt helgen til å legge om til sommerdekk.

Et viktig tema som manges tanker kretset omkring var det nært forestående frigjøringsjubileet, 8. mai 1995. Vi får høre om forberedelser i lokalmiljøet, og om slankekurer for å komme inn i bunader. Minner om krigshverdag, dramatik, sorg og savn, stolthet og gleder finner veien til dagbokbladene. ”9. april 1940, og 8. mai 1945 setter alltid i gang tårene og følelsene. Takknemligheten over å være fri, ha fått vår frihet tilbake, frihet til å tenke, å tro, håpe og velge, de største gaver et levende vesen kan ha –”. Gripende er det også å lese dagbøker fra folk som var på ”den gale siden”. For flere av dem er frigjøringsjubileet noe de gruer seg til, noe som river opp gamle sår. ”Skal vi da aldri bli ferdige med dette? Skal vi aldri bli kvitt den dårlige samvittigheten, vi som også trodde på det vi gjorde?” skriver en mann som var frontkjemper, og som sonet sin straff etter krigen. Dagbøkene kobler ”den lille historien” – dagbokforfatterens personlige opplevelse av dagen, og tankene de gjør seg om dette og hint – sammen med den ”store historien” slik den ble dokumentert i ulike media og i historiske bilder.

Takk fra oss til alle som skrev

Alle vi som har arbeidet med dagbøkene har med jevne mellomrom blitt sterkt berørt av fortellingene. Vi har grått med ham som er så skrekkelig alene etter at han ble enke-mann. Og vi har ledd med damen på 82 år som ville feire våren med å male verandagulvet rødt, men som snublet og endte med å sprøyte seg selv og hele stuen med malingen. Vi har fått vite mye, og vi har lært mye. Og vi har tørket en liten tåre av bevegelse over mangt et uttrykk for hverdagslykke. Jeg avslutter denne lille rapporten fra prosjektet ”En dag i Norge” med dette selvlagete diktet fra en 74 år gammel mann. Slik var hans dag:

Solstrålen glytter inn på skrå
Lunt gjennom stoveglas,
Lyser, varmar, gler mitt sinn:
Du er solstrålen min.

Småjenta stiller seg lett på tå
Stilt over kjøkkengolv
Smiler, blinkar skjelmisk ikring:
Du er solstrålen min.

Veslegut puslar med leiker små.
Kom hit, hjelp meg besten!
Trippar, hoppar glad i ring:
Du er solstrålen min.

Gerd set fram ein kaffitår,
Stillsleg på kjøkenbord,
Nynnar, pratar, svæver mitt sinn:
Du er solstrålen min.

Krokusen strekkjer seg og vil nå,
Ørlite over mold,
Titter, lyser, varmar mitt sinn:
Du er solstrålen min.

Ar og til mer bun ned. Forøvrig runder hun 90 år med samme engasjement og glede som har preget henne hele livet. Reidun Anne har veldig engasjement i hjertesaker, og hun brenner for alle.

Sdag. 26-April 1995 Dagboksbladet
2 ukeryr 50 års
Det er natta = mørkt Minne høytidelig
ute og klokka er heter Tare for
1. Bråvåknet = Hva at Norge enn er
var det jeg drømte? feltstignende At
Dagene er så fylde vi end kan yere
av mus og radiote- for egen dør uten
portasjer om det som henote i 1940-1945-Brussels innblikk

*Jag hadde vært på ding -
Siriida Historielags
Møte på Blindes Hus i Hørloeks
veien og hørt på forfatteren Asbjørn
Øksendal fortelle fra boken sine
om heks utkingen Johan Moan
som bl. annet førte vår jødiske
Nabo, Irene Klein og hennes
karike hille Anne Ruth Trygg
over grensen til Sverige hvor hun
etter en tid blev lykkelig forenet
med sin kjære mann. Han lyktes
etter inntattende Transport -
samleleir med 100000 ut av
jæder å flykte fra vente -
leiren utenfor Oslo. - - -
Moan ble utfortalt av en ung
trondhjems nasist-jakkert under
en flyktninge Transport og
førte til Bunde Klostret opp i
Fonsmannsveien i Trondhjem
Her fortalte Rinnan og hans
alkoholiserie bande nasien

Som blev tilovers etter går
dagens middag - heggert
du 2 sterte halve hoder -
Kjøper alltid 2 hoder i gangen
Smører og godt smør i ost
stake skøyten - Havsalt og
god varme - De koker da
i sitt eget vann - og med
damp koke poteter - knivkne-
brød med godt smør og et
stort glass Saft og vann +
Kjøller rot de etter da handu
erigon mett heisjølise - - -
Men Nå nå jag varke opp og
gå til Domkirken - Takk
for prat og hygge til
med det store arbeidet
dere har på tattelede
♥ hilser fra Reidun Anne
Dr og la Foll Trodheii
født 29-8-1915.
Men Spøk og opp -
la og Takket være at
sundet blev og en god helse -